

180927

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 9

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

30. 5. 1966

MAHNIČ MED HRVATI

Škof Mahnič je prišel med Hrvate v času, ko se je na Hrvaškem razvijala borba pod vplivom idej, ki sta jih širila liberalizem in naprednjaštvo. Med hrvatskimi katoliki se je začelo poseganje v to borbo okrog leta 1900 in na čelo ideoloških razčiščevanj se je postavil Mahnič, škof na Krku. Najprej je svoje delo omejil na urejevanje razmer v svoji škofiji, hkrati pa se je že predal preučevanju ideoloških temeljev tedanje borbe. Lahko se reče, da se je po letu 1902 vpletel v borbo.

Postavil si je program: 1.) izdati temelje hrvatskemu katoliškemu gibanju; takoj je spoznal, da mu je za to odprta pot med študirajočo mladino, zlasti med tisto, ki je bila na zagrebški univerzi. Počasi se je začela uveljavljati generacija v lastnem katoliškem akademskem društvu „Doma-goj“; 2.) ko je imel mladino izšolano, je sklenil začeti z akcijo za organizacijo hrvatskega katoliškega tiska; 3.) takoj ob nastopu je spoznal, kako veliko dobrotno je imel hrvatski katoliški kler v njegovi škofiji in v nekaterih predelih Hrvatske. Po svetiščih so smeli pri bogoslužju uporabljati glagolico — to je domač slovanski obredni jezik pri celi sv. maši.

Nasprotniki hrvatskega življa zlasti v Dalmaciji so sprožili v 19. stoletju hudo borbo proti temu privilegiju, ki ga je hrvatska cerkev prejela od papeštva v srednjem veku in so skušali doseči prepoved. Obenem z akcijo za hrvatski katoliški preporod pa se je prav Mahnič postavil na čelo obrambe glogolice v cerkvi. Svojo vnemo in ljubezen je moral drago poplačati; saj so ga po letu 1918 Italijani zaradi tega odvedli v internacijo, odkoder se je vrnil zlomljen in kmalu nato umrl. Moglo bi se reči, da je on tisti, ki je prvi, po Kreku izvežbani generaciji hrvatskih katoliških intelektualcev za akcijo v javnem delu dal njene duhovne osnove in jih poglobil.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Filozofski odsek

Drugi kulturni večer bo v soboto 4. junija 1966 ob sedmih zvečer v dvorani Bullrich, Sarandí 41, s predavanjem:

MAHNIČ MED HRVATI

Predaval bo p. dr. *Bonifacij Perović ofm*

*

Vse obiskovavce naših večerov lepo prosimo za točnost; po našem je v isti dvorani še drug sestanek; pa tudi vljudnost do predavatelja - gosta terja, da ni zamujanja!

JUNIJ 1966

Junjska številka „Duhovnega življenja“ je objavila članek pod naslovom: *Naš prelep vzor. Nosi podpis J. Re. in ga ponatiskujemo dobesedno:*

„Junij 1945. Mesec in leto prej neznanih tako množičnih žrtev. Na z lastno krvjo kropljenem oltarju slovenske zemlje so darovali Bogu življenje v prijeten dar, in z zvestobo nadnaravnim verskim vrednotam in iz ljubezni do uničljivih narodnih biserov, idealov.

Junij 1965. Leto lepih, nepozabnih pr slav. Mrtvo domobranstvo je to zaslužilo iz hvaležnosti za darovano življenje; živo izseljenstvo jih je potrebovalo za poživitev spomina na domobranske postojanke, na Vetrinj, na taborišča in za ponovni odgovor na vprašanje: zakaj smo, kjer smo; telesno živa a duhovno neslovensko zatirana Slovenija je potrebovala spominskih pr slav, da tleči ogenj v njej ne ugasne, da se upognjen tilnik ne zlomi in da revolucija znova zazna, čeprav ne prizna, da revolucija še ni zmagala. In spominskih pr slav je potreboval argentinski, ameriški, kanadski in ostali svet, zato da je bakla svobode, ki jo narodi, v katerih živimo, s ponosom čuvajo, znova obsijala neznatne slovenske zelenice v zahodnem svetu, in da te zelenice še zmeraj obsojajo dvajsetletno puščavo v domovini v obliki kratenja verske svobode in prostega kulturnega dela, ter da svobodni svet vidi, da protirevolucija demokracije še ni klonila pred revolucijo diktature. Junij 1965 je bil vreden junjskih junakov. Da bi bila mladina in vsa emigracija, ki jih je proslavila, dosledna varuhinja njihovega prepričanja!

Junij 1966. Mesec in leto popolne zvestobe. In koeksistenca? Leta 1945 ni bilo govora o koeksistenci. V kraških jamah, v kočevskih in teharskih gozdovih je prhnela domobranska kri zapuščenca, sama zase; na teh krajih so strohnela prodana, le prodana protikomunistična telesa, in tu so onemela s krvjo in s prstjo zasuta le nekomunistična usta. In če ta usta niso smela ertniti besede v obrambo, zakaj bi morali po dveh desetletjih hotenega puntarstva pisati mirovno pogodbo z nespremenjenim nasprotnikom?! Narte Velikonjev zagovor pred 20 leti bi mogli spremeniti po 21 letih v obtožbo proti krivcem njegove usode: „Nalašč se ‚motijo‘ v taktiki, v prepričanju pa ne.“ In če kri pomorjenih še v skupnih grobovih ni bila deležna mirne koeksistence, zakaj naj bi po 21 letih življenje preživelih koeksistiralo s krivci pobitih?

Dom brani! In vse, kar slovenski dom brani: vero v Boga in ljubezen do naroda. Na ta prelep vzor nam kažeta junij 1945 in junij 1965. Daj Bog, da bi domobransko izseljenstvo stoodstotno in iskreno hotelo: „Dom brani, naš prelep je vzor!“

CORREO ARGENTINO SUC. 6	TARIFA REDUCIDA
	CONCESION 6228 R. P. I. 847847

Vodilna nemška revija „Der Monat“ je objavila članek Paula Lendvaija „Jugoslawiens eigenwillige Komunisten“ (štev. 210, marec 1966, str. 15-29), kjer analizira zlasti gospodarske reforme, ki pa se splošnim, zlasti narodnostnim problemom ne bodo mogle izogniti. Že uvodoma poudarja avtor, da spremembe v upravi podjetij nikakor ne nakazujejo prehoda v demokracijo, kajti „povsod se vidno ohranja diktatura partije“. Tako pravi: „Slučaji okoli zapora Djilasa, ukinitve Perspektiv v Sloveniji in gonja okoli Mihajla Mihajlova potrjuje, da se partija trdovratno otreša možnosti, da bi jo mogel kdo nazvati 'socialistično demokracijo'. Ali ni vse govorjenje o prehajanju titizma na polje diskusije omejeno samo na nekatere epizode.“

„Jugoslavija je narodnostno heterogena država in njeno notranje življenje se je vedno vezalo na borbo med posameznimi narodi. Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev se je leta 1918 rodila iz krsta zmagovavcev in so jo v letu 1941 uničili premočni hegemonistični izrodki samo enega, srbskega naroda. Tito se je povzpел na oblast posebno zaradi svojih federalističnih ukrepov, ko je dal gospodarsko avtonomijo šestim republikam. Toda narodnostna nasprotja so kmalu znova izbruhnili in sedaj naslavljajo Tito in njegovi glasne pozive za „integracijo“, ki pa samo potrjuje pričujočnost resnice: narodnostno načelo je nadmočno komunističnemu...“ Borbo za razčiščenje narodnostnega načela pa „vodijo slovenski in hrvaški komunisti...“ Med Slovenci in Hrvati sproti ugotavljajo, kako gre ves presežek in še več za republike na jugu in CK v Ljubljani je bil primoran javno ostro obsoditi take obdolitve. Toda v Ljubljani in Zagrebu se širijo podatki, kako na jugu grade „politične tovarne“. Tako je L. v Ljubljani dobil številke, da prejema okrožje okoli Kosova v sredini Srbije 28 odstotkov vseh investicij, dasi živi tam samo 15 odstotkov vsega prebivalstva. Toda življenjski standard je v Sloveniji še vedno v razmerju tri proti ena proti onemu v Južni Srbiji ali Črni gori, ker so tam pač v veljavi drugačni nazori o vodstvu podjetij. Analfabetizem je npr. na Kosovem še vedno visok in dosega 40 odstotkov.

Ali je skupno sožitje med narodi Jugoslavije pod takimi pogoji možno? Profesor zagrebške univerze mu je odgovoril: „Ves problem s Srbi je v tem, da so vsi Srbi povsod najprej Srbi in šele potem jugoslovanski komunisti.“ Srbov je 42 %, vendar se „srbizacija“ nadaljuje, ker so radio, gledališče, univerza in gospodarstvo na svojih vodilnih mestih čvrsto v srbskih rokah. Hrvatski rodoljubi v Zagrebu so zelo v skrbeh za Hrvate v Bosni in Hercegovini. Tam je 700.000 Hrvatov, Srbov pa že 1.400.000. Ko je bila premiera Zajčeve opere „Zrinjski“, je prišlo v operi do bučnih javnih manifestacij za hrvatstvo.“

Policija nastopa na Hrvatskem zelo previdno, političnih aretacij je ve-

PODOBA SEDANJE LJUBLJANE

Jože Javoršek: *Vodnik po Ljubljani*, 1965

Jože Javoršek (Brejč) koraka nekoliko ob strani v skupini sodobnih slovenskih pisateljev. Zelo močan poudarek svetovljanstva mu daje poseben blesk, dasi ga sedanjemu slovenskemu bralcu — in tudi kritiku — najbrž nekoliko odtegujejo njegovi ostri ekspresionistični prijemi, polni na groteski slonečega humorja, kar seveda mora vzbujati hudo kri. Tako je pri njem Ljubljana na šahovnici, kjer ostaja na zgubi tisti, ki ne zna kombinirati in nima oblasti nad svojimi živci. Tokrat podajamo odlomke iz knjige, kjer se nam ponuja zanimiva podoba sedanje Ljubljane. Tako piše med drugim:

„Vendarle pa se Ljubljančan v svobodi, ki si jo je priboril, v bistvu ni znašel. Neumnosti, ki so sledile, so bile v glavnem ganljive, nekatere pa seveda katastrofalne in zavoljo tega nepopravljive... Namesto da bi se lepa prihodnost takoj zasmejala in takoj postala lepa sedanost, se je spet umaknila v daljavo in spet postala prihodnost, za katero je bilo spet treba boriti se ni boriti, spet za tiste nepreklicne otroke in tisto nepreklicno boljšo prihodnost.“

Nadutost! Nove oblike megalomanije! Samopašnost administracije. Bogovi v pisarnah. Sestanki! Sestanki v podjetju, sestanki na terenu, sestanki zjutraj, dopolne, popoldne, zvečer. Učenje! Učenje zgodovine, učenje administriranja. Poskusi! Poskusi v ekonomiki, poskusi v upravi, poskusi z ljudmi. Uspehi! Veliki uspehi... Napake! Iz napak se je treba učiti. Oboževanje napak. Kdor dela, tudi greši... Ob šestih zjutraj v službo. Služba, služba, služba. Disciplina! Šefi! Skrivnostni šefi! Vrata! Tisoč vrat. Tisoč hodnikov. Tam nekje v daljavi sedi šef, čisto majhen, a do zadnje bradavice točno izrisan — kakor na sliki flamskega slikarja.

A do njega je daleč. Strašno daleč. In nobenega prometnega sredstva ni, ki bi peljal tjakaj. Mogoče zveze. Niti ne. Protekcija. Niti ne. Bogovi so se z Olimpa preselili v urade, le da so v uradih izgubili svoj čar. Osli! Opoldne domov. Družine skoraj ni. Že med vojno je ni bilo; zakaj takrat je vojna družino razbijala, zdaj pa ni časa zanjo, saj je sestanek takoj po kosilu, nato pa še eden in kmalu za tistim je delovna akcija, zvečer pa manifestacija, ki se je morajo vsi udeležiti. Utrujeni Ljubljančan bo legel spat v pozni nočni uri in bo mučno sanjal o tem, kaj bo govoril drugo jutro na plenarnem zasedanju terenskega odbora...

V umetnosti tedanjega časa (1948 op. R. J.) je tako kakor v prenekaterih drugih vejah javnega življenja, vladalo posnemanje Sovjetske zveze. Samo tisto je doživelo priznanje, kar je izšlo iz tovarne socialističnega realizma, in slikarji, ki so bili na primer med vojno še izvirni umetniki, so postajali nekakšni fotografi trenutne socialistične situacije. V literaturi je iz istih razlogov vladala nepretrgana sivina in uradni dolgčas. Misel, da velike dobe ustvarjajo tudi veliko literaturo, je bila postavljena na zatožno klop. Edinole v gledališču se je učinkovito nadaljevala tradicija, ki pa jo je že tako in tako prinesla ruska šola na Slovensko. — A za vse to klavrno stanje v bistvu niso bili krivi umetniki, temveč tisti, ki so se iz kaj ve kakšnih razlogov čutili poklicane ukvarjati se z umetnostjo po administrativni poti...

Zakaj v Ljubljani pekla vihar ne neha in vse huje grabi duhove, se z njimi igra in razklada nad njimi svoj bes, jih vrtniči in šiba in suje.

Kadar ta vihar rohni nad mikrokozmosom zatohlega životarjenja ali malomeščanstva, je odrešilen.

In zatohlo životarjenje in malomeščanstvo se je poskušalo spet... uveljaviti, ko se je Ljubljana hotela usesti v birokratične norme in uradniško urejenost na desno in levo, na vzhod in zahod, navpik in navznoter...

Kakšen pa je danes ljubljanski človek?

Današnji ljubljanski človek ima predvsem tile dve sposobnosti: zagrizeno se bori za standard, hkrati pa malce začudeno, malce pa kritično zre v možnosti izrazitega osebnega razvoja, ki jih ima na razpolago zaradi čisto posebnih družbenih pogojev, v katerih živi. Resničnosti teh pogojev se v glavnem ne zaveda ali pa se noče zavedati. Oblikuje se tip množičnega človeka, ki ga duhovno obdeluje radio, televizija in tedensko časopisje, hkrati pa so vse tri ustanove postale plen prav istega množičnega človeka, ki terja od njih lahko zabavo, fotografiranje nagih nog, škandale, privlačne kronike, sentimentalne romane, televizijske neumnosti in napete filme. Mišljenje se strahotno niža, sleherni pomembnejše duhovno prizadevanje je skoraj že na začetku obojeno na klavrni konec, sicer pa posredujejo množična sredstva kulture že predelane misli, za „preprostega človeka“ prirejene romane in konzervirano muziko. Slovenski film, ki ga pred vojno sploh nismo poznali, se je takoj v bistvu skvaril, ker se je našel s hollywoodskimi triki, slovenski resničnosti pa obrnil hrbet. Filmske scenarije so pisarili po dragih hotelih, po svetu so hodili, kot da bi bili mednarodni zvezdniki, od opojne nove umetnosti so bili noč in dan pijani, zapravljali so milijone, a pri tem pozabljali, da se je slovenska kultura rodila na senikih in v revščini. Čisto posebno poglavje v novi duhovni zgodovini Ljubljane pa predstavlja fičkizem. Avto (fičko) je alfa in omega v življenju

V bežnih obrisih nekaj pogledov nanjo in malo razmišljanja ob njej.

V Regis kolegiju, jezuitskem semenišču v Torontu, je bila pomembna razstava sodobne religiozne umetnosti, ki je trajala od 12. aprila do 2. maja letos. Na njej je sodelovalo 77 kanadskih umetnikov s 26 deli v različnih tehnikah plastike, slikarstva, grafike in primeri pletenin, oziroma tkanin.

Te vrste razstava je bila letos že druga; pred dvema letoma je bila enaka po svojem pomenu in obsegu ter na istem mestu.

V kanadski javnosti je vzbudila dokaj pozornosti in sta se o njej razpisala torontski The Globe and Mail in The New York Times.

Podpisani sem si jo dvakrat ogledal in moram reči, da je v večih pogledih zanimiva in da pomeni obogatitev v kanadskem kulturnem življenju. Člojveku, ki jo je obiskal, pa je dala mnogo misliti.

Celotna razstava razodeva resne napore prirediteljev, ki so se prizadevali, da bi povabljeni kanadske umetnike opogumili z nenarekovanimi religioznimi motivi za svobodno ustvarjanje in splošni podvig cerkvene umetnosti. Dali so jim tudi popolno svobodo v pogledu izbire del, ne da bi se podvrgla pregledu umetnostnega razsodišča. Tako se je na razstavi pokazala zaradi nekaterih del neubranost, ki je klicala po strokovni selekciji del.

Že na prvi pogled od daleč je bilo na mah opaziti, da je prevladovala monumentalna plastika, ki je bila skoraj v veliki večini, razstavljena na odprtem prostoru zunaj na vrtu pred poslopjem zavoda. Ponoči je imela učinkovito razsvetljava. Vsa ostala dela so bila razmeščena v spodnjih prostorih istega zavoda.

Ko se je gledalec približal razstavljenim stvaritvam ter zajel celotno sliko razstave, je nehotе začutil neko nedoločeno dogajanje. Rekel bi duhovno gibanje ter preusmeritev v revolucijo od zunaj na vznoter: vretje in kipenje ob enem. Sprostitev svobodnega ustvarjanja umetnika je tu našla svoja krila in dala iz sebe dokaj pristno noto individualnega izraza. Tu se je hkrati tudi spostilo aktualno vprašanje: najprej kako in potem šele kaj, je sledila podrejena vsebina obravnavanega predmeta. Abstrakcija raznih elementov je tu dobila polni razmah.

Znani motivi iz svetega pisma iz starega in novega zakona so bili tu ponovno v raznih variantah obravnavani v povsem novih pogledih. Tudi mnogo simbolike prastare krščanske umetnosti je na tej razstavi dobilo novega izraza. Tu imam v mislih predvsem umetnost cerkvene liturgije in njene opreme, ki je posrečeno tvorila oddelek zase. Po svoji kakovosti in duhovni ubranosti zasluži svoje priznanje. Po izbiri in kakovosti so si sledili vezenine paramentov, kardinice, svečniki, kelih in ciborij, škropilnik, večna luč itd.

V pogledu plastike bi kot najizrazitejše lahko imenovali Svetega moža od Elze Mayhew, Rešitelja od Patricija Fulforda, dalje Zelenega serafa od Raymonda Spiersa ter končno Kultni objekt od Yversa Trudeau-a.

Slikarstvo je bilo tu prikazano bolj kot samostojna in povsem neodvisna umetnost, v večini primerih kot brezpredmetna abstraktna umetnost, bolj kot profana kot religiozna umetnost, kot če bi bila sama sebi namen.

Slikarstvo: steklo-poslikana okna, je bilo dobro zastopano in je bil močan dekorativni element na razstavišču.

Ko se zamislimo v celotno sliko te razstave in se poglobimo v njeno duhovno plat, dobimo v njej kašipot - vnitev človeka umetnika k praelementom, v katerih se izžareva religiozna umetnost, izčiščena v novi luči.

France Gorše

povprečnega Ljubljčanana in se ni pripravljen zanj samo zadolžiti, temveč sklepati kompromise, uničiti prijateljstvo in se, če že ne gre drugače, zaslužniti. Mogoče bi bila edina razlaga za fičkizem žerjavovstvo in moderno nomadstvo, kakor tudi drugod imenujemo nenehna uhajanja z avtomobili iz mesta na deželo, ker bi fičkizem v tem primeru bil nadomestek za stalno hrepenenje Ljubljčanana po tujini. Na žalost pa gre po vsej verjetnosti za hujše probleme. Introspekcija, ki je bila osnovna tehnika za klasično kulturo, propada in odstopa svoj prostor navzven obrnjenemu človeku. Ta človek ima občutek samo še zgolj za tehnično kulturo, prava kultura mu je kvečjemu še za demokracijo.

Zamenjava klasične kulture s tehnično kulturo pa utegne biti za Ljubljana usodna.

Za knjigo nihče nima več časa. Knjiga je bila os slovenstva, to se pravi, da se je okoli nje vrtilo naše celokupno življenje in nam je tudi življenje vodila in razsvetljevala. In danes?

Danes gledajo ljudje pred hišo svoje avtomobile, jih s krpami drgnejo, da bi se svetili kakor konji, ki so jih nekdanj pripeljali na veselico. Tistih hlapcev, ki danes pripravljajo moderne konje za pohod, je veliko več kakor nekdanjih konjskih hlapcev, zlasti pa se od nekdanjih konjskih hlapcev ne razločujejo po duhovnem obzorju. Revolucija, ki se je zgodila z zamenjavo klasične kulture s tehnično, prinaša hkrati proces integracije sveta, ki se stopnjuje z razpletanjem komunikacijskih mrež, le-te prepletajo svet vsak dan v večjo enoto. Čeprav je res, da so tehnične modrosti in izumi 20. stoletja po svoje več vredni kot še tako lepe klasične izmišljotine, moramo vendar vedeti, da uničujejo človekovo individualnost in tudi individualnost narodov.“

—Emigrantski Slovaki so pred kratkim v Rimu dozidali zdovski zavod za bogoslovce in duhovnike — Slovake, ki bodo študirali na rimskih teoloških institutih. Ker komunistična centralistična vlada v Pragi ne priznava slovaške samobitnosti, tudi ne more imeti in nima nobene besede pri slovaških institutih v Rimu. Litvanci pa so usodo svojega zavoda v Rimu ohranili še takoj potem, ko so Rusi ukinili litvansko samostojnost. Pri njih je bilo nekaj naravnega, da morajo proti komunizmu ohraniti popolno samostojnost in seveda vsakdo ve, da je ta zavod pri sv. stolici edina živa priča litvanske samobitnosti v svetu. Škofje v kom. državah niso svobodni, zato so nesposobni dajati res svobodne odločitve.

—Koprski muzej je 26. aprila odprl svoje preurejene razstavne prostore. Poleti bo priredil razstavi „Glagolski napisi v slovenski Istri“ in „Ljudske noše iz tržaške okolice“. V Kopru bo letos tudi posvetovanje slovenskih arhivarjev. Za to priložnost bo koprski arhiv pripravil razstavo svojega dragocenega gradiva.

—Po tragični smrti prvega tenorista Janeza Lipuščka je Slovenski oktet za nekaj časa utihnil. V ponedeljek 11. aprila pa je oktet prvič spet nastopil in sicer v Mariboru. Kot prvi tenorist se je v oktet pred kratkim včlenil Rudolf Francel. Oktet se je nabito polni Unionski dvorani predstavil kot homogeno glasbeno telo.

dno manj, kadar pa so, tedaj se vedno navaja, da so jih dali pod ključ zaradi „šovinističnega rovarjenja“.

Za razmere v Sloveniji pa podaja naslednjo sliko: „Hrvatski nacionalizem je napadalen, v zapadni republiki Sloveniji pa obiskovavec opaža na vsak korak, kako se mali narod trdovratno poslužuje tihih sredstev za obrambo. Slovencev je 1.600.000 in znali so se nekoč obraniti germanizacije. Sedaj se morajo v obrambi kulturnih postojank boriti v državi, kjer žive še drugi slovenski narodi. Branijo filmsko industrijo, časopisna podjetja in obstoj knjižnih založb. Jugoslovanski integralizem se izživlja v načrtu o „jugoslovanski naciji“, ki ga danes iz Belgrada oznanja komunistični režim v imenu mednarodne pospešene integracije, kar pa nazadnje prinaša Slovincem likvidacijo in kulturno asimilacijo, smrt slovenskemu narodu. „Jugoslovani- zem“ se utrjuje na več tiri in narodi Jugoslavije se bore proti njemu z zagovarjanjem demokratizacije. Zato terjajo depolitizacijo gospodarstva in samostojnost pri oblikovanju političnih programov.

Pri naraščanju problemov se vedno bolj uveljavlja pluralizem, ki ga partija sama celo goji in pospešuje, da bi tako obdržala kontrolo. Res se diha prosteje in debatira svobodneje, toda govoriti o demokratizaciji v zapadnem smislu je nesmisel in resničnih demokratskih oblik ni moč niti slutiti. Pač pa bo sedanje obnašanje titovskih organov zaradi udarcev in izvijanja moglo privedi do tolikšnega spopada med različnimi interesi, da bi na njih diktatura partije eksplodirala.“

— MECENSKI DAR ZA MEDDOBJE: g. J. Kozina, Bruselj, 5000 belg. fr. (18.696 pesov).

— ZA SKLAD GLASA so darovali: g. Ivan Prezelj, Cleveland, 8 dol.; g. Jože Klížek, Cleveland, 2 dol.; g. dr. Milan Pavlovčič, Cleveland 3 dol.; gdč. Anica Semrov, Ramos Mejia, 200 pesov.

Vsem se iz srca zahvaljujemo!

PRVI KULTURNI VEČER

DANTE V SLOVANSKIH LITERATURAH

Prvi kulturni večer SKA je bil v soboto 21. maja 1966. Ruda Jurčec je začel večer v imenu literarnega odseka. Pozdravil je vse navzoče — vkljub izredno slabemu vremenu se jih je odzvalo obilo — in podal besedo univ. prof. Dr. Tinetu Debeljaku. Poudaril je, da je večer o Danteju v času, ko se uvaja delo in miselnost vesoljnega koncila — uni-verzalen pesnik nam bo imel kaj povedati za naš čas.

Predavatelj si je postavil nalogo, pregledati poznanje in vpliv Danteja med 11. oz 13timi slovanskimi narodi v razdobju 700 let, kar je gotovo obširna naloga, preobširna tudi za pogled s „ptičje perspektive“ za eno predavanje. Delal je z gradivom, ki do tedaj, ko je pisal predavanje, še v taki celoti nikjer ni bilo obdelano, medtem so izdali v Rimu monumentalno knjigo Dante nel mundo, v kateri so strokovnjaki vseh svetovnih literatur dali pregled Danteja med svojim narodom in ki predavatelju še ni prišla v roke. Zato je za uvod podal pregled znanstvene literature, ki mu je služila za vir predavanju, kajti na monografično obdelavo se je lahko oprl samo pri Slovencih, Hrvatih, Srbih, Čehih in Slovaki, (Rebula in Cronia). Za vse druge narode pa je moral šele iskati gradivo po literarnih zgodovinah in tukajšnjih knjižnicah (predvsem poljskimi Domejki). Nato je podal pregled zgodovinskega položaja Slovanov za časa Danteja ter Dantejevo poznanje Slovanov (tradicija pri Slovencih, omemba Hrvatov in Srbov ter poznanje češke in avstrijske zgodovine). Po teh uvodnih besedah je šele prišel k pravi razpravi, katere spored smo podali v zadnjem Glasu. Širjenje poznanja Danteja med Slovani v najstarejši dobi od smrti D. do l. 1800 je bil temelj bodočega pregleda vplivov, imitacij, prevodov in odmevov v razdobjih od 1800 do 1865 (600 letnice rojstva pesnikovega, ko je bila prva proslava pesnika na svetovni gladini), potem do prve svetovne vojne, med obema vojnama do l. 1921 (ko je bila 600 letnica smrti), med drugo vojno in po njej v matičnih domovinah za „železno zaveso“ in med emigracijami. Poudaril je za prvo dobo vodilno vlogo Hrvatov, za dobo romantike Poljakov, za neoromantike Čehov in tik pred prvo vojno Rusov, s propagiranjem Dantejeve pesnitve v državah za železno zaveso po drugi vojni (Rusija, Poljska, Češka, Jugoslavija) ter pregledom med emigracijo (rusko, ukrajinsko, slovensko, hrvatsko), je zaključil predavanje, ki ni imelo namena podati samo naslovov prevodov ampak literarno-zgodovinsko dinamično napeto podobo danteologije med vsemi slovanskimi narodi.

Predavanje so vsi sprejeli z velikim odobravanjem. Zaradi pozne ure debate ni bilo, pač pa se je predsednik Jurčec zahvalil predavatelju za njegovo vestno obdelavo snovi.

— Pred Narodno knjižnico v Sofiji mislijo postaviti spomenik svetima bratoma Cirilu in Metodu. Razpisali so doslej šest natečajev in na petem podelili že drugo nagrado kipu Ni-

IDEJA ŽIVLJENJA IN SMRTI V POEZIJI IVANA HRIBOVŠKA

France Papež

Pesnik Ivan Hribovšek, ki prihaja prvič med nas prav za prav dvajset let ven svoje dobe, spada v tisti medvojni pesniški rod, ki je v letih 1940-50, v vzponu svoje mladosti, doživljal najbolj temne dni okupacije in revolucije. Dvoje skrajnih eksistenčnih realnosti — antiteza življenja in smrti — je osnovna tema pesniškega rodu, čigar glavni predstavnik je vsekakor France Balantič; pri Kajuhu, njegovega antipodu, se to nasprotje izgublja v ideji revolucijske romantične udarnosti, Biličiča, Šalija, Vipotnika, idr. pa je drama zajela v manjši moči. Idejne in poetične zasnove te medvojne najbolj nujne tematike so bile spočete v ekspresionističnem izrazu že v letih okoli prve svetovne vojne na kamenitem Krasu ali pa še prej v Cukrarni. Smrt je bila že od moderne izrazita tema slovenskih poetov. Zdaj se jim pridružuje Hribovšek s svojim novim glasom, ki teži morda najbolj od vseh medvojnih v sodobno poetično diko. Seveda se tudi pri njem dramatično in s smrtno slutnjo prigneto razpoloženje javlja povečini v verzih, ki je skupen vsem pesnikom štiridesetih let: ni značilen toliko po socialno ekspresionističnem, ampak vse bolj po metafizičnem neoromantičnem prijemu vizij (če se mu je pridružila patetičnost ali agitativni zanos — Šali, Bor — je lahko naglo zdrknil v prazno).

Izrazite vojne lirike iz tiste dobe skorajda nimamo; posebno za Hribovška mogli reči, da ni napisal pesmi, ki bi bila neposreden izraz stvarnih dogodkov. Tragična teža časa se je pri mladih kristalizirala v lirično filozofsko izpoved, kjer se doživljajo podob in idej o življenju in smrti izraža kot povsem osebna substanca. Pomeniki starejših generacij, ki so v svoje ustvarjanje kakor koli vključili idejo usodnosti in umiranja — Vodnik, Jarc, Kocbek, Klopčič — pa se s svojimi okviri poetičnega izraza niso mogli več dokopati do globlje vojne vizije življenja in smrti, ker niso doživljali razklanosti časa v takšnem neposrednem dotiku, kot mladi. Gradnik je tudi dosti razmišljal o smrti in je dobršen del svojega ustvarjanja vtil v antitezo Eros-Tanatos, vendar to ni bilo osebno prizadeto poetično pričevanje, kakor pri generaciji mladih medvojnih pesnikov, ki so smrt zares doživeli. Pozneje, a še vedno v vojnem desetletju, se je T. Debeljak, intimni poznavalec Kosovelove tematike, že približal v svoji Črni maši, ki je ponekod močna vojna poezija, prvotnemu ekspresionističnemu kritiku med življenjem in smrtjo. V Hribovškovi zbirki „Pesem na zapojem“ so doživljaja porojena iz ene same velike zavesti tragične dobe, vendar stvarna doživljaja čustveno predelana in prenešana na višje, estetsko bolj prečiščene ravni. Ideja smrti in življenja je vključena v slikanje pokrajine, v tihožitja in meditacije.

Značilno pa tudi obžalovanja vredno je, da so bili vsi pesniki, ki so v tistih težkih dneh druge svetovne vojne prejeli svirelo poezije, zelo mladi. Bili so v dobi, ko je človek prepričan, da se pesem rodi spontano, da vzklije iz najintimnejših čustev čutečega jaza. Tudi Hribovšek je v prvi vrsti izpovedovalec, ki mu je izpovedi včasih težji, kot Balantiču, a vendar prepojen z življenjskosti in lirično občutenosti. Dostikrat je mogoče zaslediti podobnosti med njimi in angleškim Dylanom, ki pa ni imel še toliko časa, da se je razvil v enega najbolj pogumnih modernistov. Naš pesnik gradi, prav tako, kot drugi njegovi mladi vrstniki, predvsem iz intimnega osebnega čustvovanja. Naravno — bolečina je v tistih letih tako stiskala, da so hrumela čustva na prvršje človekove eksistenčne gmote. Vendar pa se prav pri Hribovšku čuti pose-

— Italijanski kulturni ustvarjavniki so v Gorici ustanovili že pred leti „Circolo goriziano della cultura“ za prirejanje kulturnih večerov o sodobnih problemih književnosti in znanosti. Med mesecem marcem in majem je bilo tako četvero predavanj predstavnikov slovenske književnosti in sicer dveh iz Goriškega in dveh iz Ljubljane. Prof. Tavčar (Trst) je v svojem predavanju prikazal osnovne zgodovinske poteze slovenskega naroda ter glavne značilnosti slovenske kulture. Dr. Merku (Trst) je v naslednjem predavanju prikazal umetniški lik Srečka Kosovega in svoje doživljaje ob njem, saj je kot skladatelj uglasbil več njegovih pesmi. Seveda je potem bilo največ zanimanja za oba predavatelja iz Ljubljane, za Cirila Zlobca in Lino Legiša. Obema se je poznalo, da sta nastopila prvič pred italijanskim ambientom. Vendar je predavanje Cirila Zlobca presenetilo po jasnosti. Pri podajanju odlomkov iz slovenske poezije je seveda dodal, da jih je sam prevedel. Ustavil se je zlasti pri sodobnem duhovnem trenju, v katrem de-

la slovenska literarna generacija naših dni. Ugotovil je, da je osnovna poteza sodobne slovenske poezije nek pesniški zem, sloneč na različnih konfliktih razočaranjih, ki tarejo zlasti mlade pesnike. Iščejo sicer različne izrazne forme, a ne najdejo pozitivnih rešitev nimajo pravih idealov. Njih svet večkrat religioznost brez religije in duhovnost brez prave duše. (Zanimivo da je tudi Edvard Kocbek pogosto zastopal religiozno osnovo svojih pesmi. R. J.). Temu so dale povod tudi sodobne razmere v domovini. Pesnik ima cer notranjo svobodo, ni pa mogoče govoriti o neki zunanji svobodi, da bi lahko napisal, kar bi hotel. (Ko poročavavec navaja vsebino, dodaja v „Krog“ še: „To so odkrite besede slovenskega literata iz domovine, ki se zavzemajo za vlogo poezije v narodovem življenju“, in je torej sodba C. Z. bolj temeljna kot pa smo jo mi beležili o delu umetnikov v naših poročilih v Glasu o (v ložaju v domovini). Lino Legiša je prikazal glavne obrise slovenske lirike. Prešerna do današnjih dni... vendar

kolaja Terzijeve. Vendar tudi z njegovo stvaritvijo niso zadovoljni in bodo zato razpisali še en natečaj.

— Nemški knjižni trg je presenetila knjiga zgodovinarja Rudolfa Ströbingerja o največjem vohunu našega časa — Paulu Thümmelu. Nemška kritika („Zeit“ z dne 27. maja) piše, da je bil gotovo večji kot pa Richard Sorge, Stalinov špijon v Tokiu. Thümmel je igral na tri strani, bil je prijatelj Himmlerja in se z njim tikal, hkrati pa je nacizem smrtno sovražil, zlasti še SS. Bil je v službi češke vohunske mreže ter čez njo zavezanec. Pravčasno je obvestil Belgijo in Nizozemsko o nemškem vdoru (a mu niso verjeli) in točno je v Beograd sporočil uro in dan nemškega letalskega napada, ki se izvršil 6. aprila in mu seveda tam niso verjeli. Leta 1942 so ga Nemci odkrili, vendar je bil usmrčen ravno na dan zadnjega Hitlerjevega rojstnega dne 20. aprila 1945 in sicer na ukaz Kaltenbrunnerja, Heydrichovega naslednika v Pragi.

odmevi

— „SLOVENSKA DRŽAVA“ (januar 1966 — toda številko smo prejeli šele konec maja), objavlja kritično poročilo „dreš-a“ o knjigi Milana Komarja: Pot iz mrtvila. Prinašamo dobesedno: „Pričujoča zbirka esejev poveže v prirodno enoto vrsto spisov slovenskega filozofa Milana Komarja, ki skuša razbrati pod površino vsakodnevnega dogajanja njegov smisel in obenem kazati pot za naše osebno ravnanje, ki bo trenutne tiske, v katerih se dušimo, pomagalo blažiti, ne pa zmede samo še povečati. Temeljna misel, ki se izraža v celotni zbirki, je naglašanje potrebe, da moramo v svojem življenju, mišljenju, čustvovanju ter delovanju spoštovati stvarnost. Taka usmerjenost bo obvarovala sodobnega človeka pred nerealistično zaverovanostjo v lastni svet ter omogočila smiselno občevanje ter sodelovanje z drugimi člani človeškega občestva tako v ožjih kot širših družbah. Taka zvestoba stvarnosti bo utrdila v družbi pravico do drugačnosti, pa tudi omogočila sodobnemu človeku korak iz mrtvila, ko kljub stalni zaposlenosti ničesar ne ustvarja, ker sta pravi napredek in rast možna samo v resnicoljubnosti do stvarnosti, vključno potencialnih možnosti v nas samih. Mnoge misli, ki jih izvaja profesor Komar, bi bile mogle odpraviti mnoga trenja v naši polpretekli zgodovini, seveda, če bi jih vsi upoštevali, so pa koristna snov premišljanja še danes.“

— „AMERIŠKA DOMOVINA“ je dne 14. marca objavila poročila o plošči kvarteta Fink, podpisal ga je Vili. Med drugim pravi: „Plošča je dobro izdelana, tehnično brezhibna. K zunanji opremi spada lep, trden ovčak, na katerega prvi strani je slika kvarteta s prof. Geržiničem, na zadnji pa vsebina plošče z besedilom nekaterih pesmi. Ta plošča je brez dvoma nekaj posebnega, nekaj različnega od slovenskih plošč, ki so bile izdelane v povojnih letih tako v zamejstvu kot tudi doma. Petje je tehnično dognano, glasovi prijetni in gotovi; v tem pogledu nekaj najboljšega, kar smo na tem polju v precej zadnjih letih dobili. Čim večkrat sem ploščo poslušal, tem prijetnejše mi je zvenela, tem večji je bil užitek!“

— Tennessee Williams je napisal štiri enodejanke pod naslovom „Ameriški blues“. Zanimivo je, da krstna predstava ne bo v New Yorku ali na kakem drugem ameriškem odru, ampak v Bad Godesbergu in bo dela izvajala skupina doslej ne ravno preveč znanih igravcev.

razumske oblikovalne preudarnosti — klasičnosti —, ki očičuje osnovni romantični nadih iracionalnega čustva. Ni pa mogel doseči tiste polnosti in izrazitosti idejnega bogastva — moral bi imeti več časa — da bi ga imeli za velikega pesnika. Njegova pesem je humana in globoka, čustvena in apolitično umirjena ter obogatena na mnogih straneh z izvirnim bogastvom novih idej; vedno pa je zaposlena z izrazom neposrednega telesnega in duševnega trpljenja v usodnem risu življenja in smrti.

Pesniška izrazila subjekta, ki ga ujame čas v svoje tragično, transcendentno dogajanje in ki je postavljen v določeno, katerokoli utesnujučo situacijo, se omejujejo na izrazite skrajnostne in absolutne kategorije. V duševnosti, ki je v preveliki temi, se slej ali prej porodi močna (oseba) ideja luči. V filozofskem liričnem izrazu medvojnih poetov, ki so najbolj intenzivno doživljali usodnost desetletja, se je oblikovala ideja tragične razklanosti v neštevilnih odenkih simbolike življenja in smrti. Življenje zakipi v svežih podobah zemlje, oživete v mladostnem in prazničnem občutju. Tema Kocbekove Zemlje je udarila z novo, dosti bolj doživeto močjo. Posebno Balantič in za njim Hribovšek sta velika opazovalca zemlje, drevja, polj in trav, žita in semen, žarkov, listja in cvetov. Učita se pri Kosovelu, pri Murnu in Ketteju; go-tovo tudi pri Prešernu, kjer so v Sonentnem vencu podobe in idile iz narave skoraj nedosežne. Drag jima je dež, ki moči mehko prst. Pri Hribovšku je poleg tega skoraj tematična podoba brstje. Tako pesnik poustvarja zemljo in jo zoperstavlja smrti.

Tematika smrti je podarjena ne samo v evropski liriki zadnjega pol stoletja, ampak tudi v filozofskem snovanju. To je eksistenčna in zgodovinska stvarnost obeh vojn, med obema vojnoma pa s črnim obrobjena socialna problematika. Mladi slovenski pesniki so nosili v sebi jasno zavest (svoje) smrti. Naša najbolj rdeča roža med skalami je Kosovel. Balantičeva pesem se poleg svoje sveže, planinske občutenosti, odlikuje po nedvoumnom, preroškem napovedanju smrti.

V Hribovškovem svetu najemo podobe konca v vsaki pesmi: to so rane in kri, to je najhujši mrak, noč in veter, pepel ugaslih strasti, ilova prst. Podoba je večsah naturalistična: „Ko me slednjič vržejo v jamo...“, drugič celo optimistična: „Ta blaga zemlja, ki me že pokriva / z dobrotnim, svetlim mrakom sedem let...“ A pesnik ne prikriva svoje bojzani in tesnobe občutka pred njo. Kako mehko in pre-tresljivo doživeto poje v Večerni pesmi: „Zagrnil se bom kakor dete v bele rjuhe / in tiščal zganjene robove v usta.“ Tudi samota in zapuščanost sta predokus umiranjaja: „Od nekod vame osamelost stopa / neznana me grenkoba napolnjuje“ in „kam ste šli, nesmrtni bogovi, kar ste / svet in bitja nas zapustili v bedi / in nam dali v last samo jok in zlobo...“ Rešitev iz te tragične, metafizične nadrealnosti? Samo pesem, lepota in upanje, ki so preproga Bogu.

Po takšnih strugah teče poezija Ivana Hribovska. Pri Balantiču in pri njem so razen omenjenih dveh glavnih skupin podob v okviru ideje življenja in smrti, druge zelo redke — npr. mesto, družba, delo, čas. Teme o materi in o ljubezni, tudi o Bogu, važne predvsem pri Balantiču, pa so ideje, ki so prav tako transcendentne in na isti metafizični ravni, kot je ideja antizeze življenja in smrti.

Danes se včasih težko vživimo v razpoloženje tistih vojnih dni. Vendar, če hoče kdo to poezijo dojeti, se mora „spomniti“, kakšen je bil takrat čas. Hribovšek ga je v svojih najboljših pesmih presnovil v skoraj klasično vizijo kozmičnega trenja svetlobe in sence, življenja in umiranja. Nekatero njegovo stvaritve vsebujejo, oblikovno in stilno tudi že močne kali modernizma. Posebno pesmi Prometej, Eros, Trepetanje, Slutnja, Nada bi mogle biti iz leta 1965.

je bila snov preobsežna samo za eno predavanje. List dodaja še, da je bila med občinstvom večina Slovencev.

— Naš prijatelj nam piše: „Josip Vidmar je napisal v ljubljanski Sodobnosti 1965, številka 1-3: „Potem je tu dovolj pojavov, ki jih čutimo kot krivice in zapostavljanja, in to zlasti v zvezi s kulturnimi manifestacijami. Te strani spadajo v kategorijo površnosti, nepazljivosti, neobveščenosti, nekatere pa tudi v poglavje instinktivnega neupoštevanja tega, kar je slovensko...“ Zgled tega neupoštevanja in zapostavljanja je primer, ki je o njem pisala italijanska revija „Documentazione sui paesi dell'est“, in sicer 11.12.1965, p. 2594 in se glasi: „Ignorata la Slovenia“. Na obletnico ustanovitve FLRJ, 29. XI. 1965 je belgrajska „Borba“ izšla v posebnih izdaji, posvečena dvajsetletnem razvoju posameznih republik, ki sestavljajo jugoslovansko državo. Dnevnik je posvetil celotno stran vsaki republici v tem redu: Srbija, Hrvatska, Bosna — Hercegovina, Makedonija, Črna Gora.

Slovenija ni niti omenjena. Jasno je, da ni mogla izostati „pomotoma“. Interesni spori in prebujanje nacionalizma nekaj časa sem so poslabšali razmerje med bogato Slovenijo in nezadostno razvitimi republikami. Opustitev Slovenije ima torej določen politični pomen, a je še težko reči, kaj more pomeniti.“

— Prvi dan misijonskih govorov za inteligenco ob zadnjem „koncilskem“ misijonu je v nunski cerkvi v Ljubljani kot prvi laik govoril dr. ing. Anton Kuhelj, profesor tehnične fakultete in podpredsednik Slovenske Akademije znanosti in umetnosti o nalogi kristjana pri postavitvi novega sveta.

— Pisatelj Karel Mauser se je sredi maja 1966 mudil na Koroškem. Obiskal je tudi nekaj svojih prijateljev, zlasti pa Mohorjevo družbo. Konec maja se je spet vrnil v Cleveland.

— Slovensko gledališče v Trstu je dne 14. maja postavila na oder Haškovega Dobrega vojaka švejka v dramatičiji F. Buriana. Glavnega junaka je igral Edvard Martinuzzi.

Tretji kulturni večer v soboto 18. junija
ob sedmih pri Bullrichu.

Predaval bo dr. Vinko Brumen
O Z M O T I

Četrty kulturni večer, sobota 2. julija
ob sedmih, pri Bullrichu.

Predaval bo
p. Alojzij Kukovica DJ

Peti kulturni večer, sobota 16. julija
ob sedmih pri Bullrichu.

Predaval bo č.g. France Sodja CM
OB 150-LETNICI SV. KLIMENA
OHRIDSKEGA

Gledališki odsek

pripravlja za soboto 13. avgusta ob
osmih na odru Slovenske hiše,

Ramón L. Falcón 4158

gledališki večer

BESEDE, BESEDE, BESEDE

Zamisel in režija Nikolaj Jeločnik

Ker hoče Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu prirediti v bližnji zimski sezoni razstavo slovenskega portreta v Argentini, prosimo vse posestnike umetniških portretov (slik, grafik in kipov), da nam javijo posest teh umetnin in jih potem posodijo za razstavo, naj so nastali prej doma ali pozneje tukaj.

Slovenska kulturna akcija

V tisku

Karel Mauser
LJUDJE POD BIČEM
III. del, okrog 440 strani

V pripravi

MEDDOBJE IX, štev. 4-6
Okrog 200 strani

LEPO PROSIMO za plačevanje naročnine za tekoči IX. letnik naših knjižnih izdaj. Plačevanje je možno tudi v obrokih.

KER JE GLAS povečan, prosimo za podporo v tiskovni sklad.

Poznanje

Ko hodimo po svetu, bridko občutimo, kako malo smo poznani. Saj nas celo tisti, s katerimi smo v stalnem stiku, radi zamenjujejo vsaj s Slovaki, če ne še s kom drugim. Seveda mi pomagamo, da postane slovensko ime v svetu bolj poznano, in se trudimo, da bi dobilo dober glas.

Dobro bi bilo, da bi zapisovali primere, ko kak tujec na ta ali oni način pomaga, da se o Slovencih kaj zve. V Argentini se razveselimo, ko ta ali oni škof pove, da se je na cerkvenem zboru sestal s slovenskimi škofi, ali kdo drug pravi, da se je na Primorskem približal slovenski zemlji in da je pomolil za slovenski narod.

Včasih moremo najti tudi kaj zapisanega o Slovencih. Tako je tudi kolombijski pisatelj Germán Arciniegas napisal roman z dantejevskim naslovom *En medio del camino de la vida* (Sudamericana, Buenos Aires, 1964). V njem opisuje manjšo družbo, ki se je 1947 v Genovi vkrcala na petrolejsko ladjo, da se prepelje v Severno Ameriko. V njej so, poleg mornarjev, štiričlanska judovska družina, ki emigrira po prenehanju medvojnem trpljenju, angleški zakonski par, ki potuje na novo službeno mesto, napolitanska zakonca s hčerko, ki se po obisku doma vračajo v New York, neka Milančanka na poti za pustolovčinami, pisatelj z ženo in — slovenski salezijanski duhovnik, tudi emigrant za Severno Ameriko.

Pisatelj očrtuje usodo članov te skupine, kakor se razodevajo v razgovorih, in zlasti Judje pripovedujejo pretresljive doživljaje, četudi ne najhujšega, kar bi mogli. Tudi salezijanec, ki je spočetka zelo plašen in (kakor tudi Judje) povsod sumi vohunstvo in nevarnosti, pripoveduje svojo in slovenske zgodbe. Ni vse posebno jasno, včasih človek ne ve točno, kam bi ga postavil. A zdi se, da je že kot duhovnik bil domobranec ali četnik ("guerrillero"), da je bil dvakrat ujet in je pobegnil, da je morda še po vojni hodil domov, a da beži v Ameriko s strahom v duši, s tistim strahom, ki da je bil, po pisateljevem mnenju, „evropska bolezen“ te dobe. Salezijanec se ne bi vrnil domov, če bi mu ponudili milijon dolarjev, med drugim tudi, ker si ne bi upal že nikomur zaupati, niti svojim sorodnikom ne. Vendar hudo občuti svoje brezdomovinstvo in komaj čaka, da pride v Ameriko in po dveh letih ali kaj postane ameriški državljan, ko bo zopet imel domovino. Pripoveduje tudi o vračanju domobrancev in obtožuje Angleže izdaje. Pisatelju pokaže rokopis, v katerem je zapisal vse te zgodbe in katerega želi objaviti nekje v Ameriki, ker da v Evropi to ni mogoče.

Pisatelj, ki nam podaja zgodbo tega slovenskega salezijanca, pa ni prost tipičnega južnoameriškega antiklerikalizma. Zdi se, da vsem potnikom verjame, le salezijanca ima ves čas na sumu. Že v opisih se kažejo negativne note. Pravi o njem, da je krepak, z „mogočnimi rokami jugoslovanskega kmeta“, da ima močne čeljusti z volčjimi zobmi, da je bil tihotapec in je v tihotapstvu videl sicer zločin ne pa greha. Ne bere ničesar, vsaj na ladji ne, pripoveduje pa o močnem kulturnem življenju v Sloveniji. Celo v zgodbi o nekem svetniku, ki mu jo pripoveduje pisatelj, ga zanima le prizor, ki prikazuje svetnikovo udeležbo pri mučenju in sežigu nekoga, ki je bil obtožen krivoverstva in čarovništva. Kaže protijudovsko razpoloženje in daje prav Hitlerju, da je Jude preganjal. Dela se, kakor da razen svojega jezika zna le še italijanskega, a se izda, da razume tudi nemški jezik, ki ga govori v sanjah. Nosi vedno pri sebi nož, zelo lep upogljiv nož z več klinami ali drugimi pritklinami; pravi, da ga je kupil v Turinu, nato, da ga je dobil od Umre, a izkaže se, da je nemškega izvora. Po pisateljevem mnenju je nož sploh „jugoslovansko narodno orožje“. Pisatelj se sprašuje, ali je salezijanec volk v ovčji obleki ali ovca z volčjimi zobmi. Dvomi, da je resnično duhovnik, čeprav mašuje in odlično pridiga. Zdi se, da končno dopusti njegovo duhovništvo, a prav tako sum o njegovem prikritej nacizmu. V tej luči tudi vse njegove izpovedi dobe dvomljivo vrednost.

Skratka, salezijanec je črna ovca male družbe. Zakaj ga je pisatelj naredil Slovenca? Morda je kaj slišal o Sloveniji (nekaj je moral!), kar mu je pokazalo tako eksotično, da se mu je zdelo primerno podariti ji svojega salezijanca. Ali pa ga je motil slovenski antikomunizem in mu je hotel priliti nekaj nečistega, zlasti fašističnega duha?

Vsekakor bi po vsem tem mikalo vedeti, kje in kako je pisatelj dobil svoje informacije o Sloveniji in Slovencih.

Krivica

Če se ne motim, je nedavno umrl Fr. W. Foerster napisal zgodbo o moralcu, ki je pobil celo družino in je pred sodnikom vse priznal. Ko pa ga je sodnik vprašal, ali ni tudi vzela neko manjšo količino denarja, je zdvijal v protestu. Zavedal se je krivde in je bil voljan sprejeti kazen, ni pa pustil, da bi mu delali krivico, pa naj bi bila še tako majhna.

Tak je človek. Vsaj v najboljših trenutkih je pripravljen, da se izpove vseh svojih grehov in sprejme tudi pokoro zanje, če stoji pred pravičnim sodnikom, ki ga sodi in obsodi le za zlo, kakor ga je zagrešil. Upre in zakrke pa se, kadar se mu očita več, kot pa je v resnici storil.

Na to moramo misliti, kadar skušamo pridobiti koga, ki je v zmoti, za resnico, ki smo jo mi spoznali. Recimo, da smo jo zares spoznali, da je res resnica, in da je naš sobesednik zares v zmoti. Če bomo zadeli pri njem tudi na psihološko ugoden trenutek in bomo v svojem prizadevanju taktični, je mogoče, da ga pridobimo za resnico, da se odpre našim razlogom in jih sprejme.

Vse pa lahko pokvarimo, ne le če smo netaktni, morda nasilni, temveč

tudi če zavračamo s sobesednikovo zmoto tudi kak drobček resnice, ki jo je spoznal. In kak drobček resnice je pač v vsaki zmoti, saj je sicer težko umljivo, kako bi se je človek oprijel, ko je vendar po naravi usmerjen k resnici; samo to išče in le po pomoti zaide v zmoto.

Če z zmoto zavračamo kak delček resnice, naš sobesednik čuti, da mu delamo krivico. Tudi on je pripravljen, vsaj kadar je, da prizna zmoto in se obrne k resnici, tudi on pa, četudi v zmoti in morda celo v zakrivljeni, si ne pusti delati krivice. Če zavračamo kak delček resnice, pa tudi slabimo lastno stališče, ker pokažemo, da tudi mi nimamo v vsem prav, in ker tako dajemo sobesedniku v roke orožje, ki ga more obrniti proti nam.

Na vse to rada pozablja propaganda. Besedo jemljem tukaj v dobrem pomenu, v smislu razširjanja znanja o nekih dejstvih. Propaganda, ki hoče biti dokončno, ne le trenutno učinkovita, mora skrbeti, da širi le vestno pretehtano resnico. Če se zmoti, kakor se vsakdo more, se mora popraviti, kakor hitro zmoto uvidi.

Zlasti pa je za propagando nevarno, kadar tistemu, proti komur je usmerjena (če sploh sme biti kdaj usmerjena proti nekemu in ne vedno le k nemu, namreč k spoznanju resnice), pripisuje zmote in napake, ki jih ni zagrešil. Tedaj se ne le sama slabi, ker širi zmoto, temveč doseže, da postane sprejemnik bolj trden in tog in celo napadalen, saj se čuti ne le v svoji pravi, temveč tudi sojen po krivici.

Najboljša propaganda je preprosto oznanjanje resnice. Gotovo ni dobra tedaj, ko na nasprotniku vidi samo slabo.

MILENIJ IN ANTIMILENIJ NA POLJSKEM

Slovesnosti v spomin tisočletnice poljskega pokristjanjenja so se začele v Gneznju v sredo 13. aprila.

V četrtek 14. aprila, na obletni dan krsta Mieszka I, je maševal slovesno pontifikalno sveto mašo kardinal Wyszynski, primas Poljske in nadškof varšavski in gnjezenski v katedrali, kjer so ohranjeni sveti ostanki mučenca sv. Wojteha, zaščitnika Poljske. Gneznjo, ki je bilo v 11. stoletju sedež poljske nadškofije, je bilo prvo prestolno mesto poljske države.

V petek in soboto se je v polnem številu zbral poljski episkopat ne slovesno sejo. Manjkal je samo mons. Rubin (Rim), škof za izseljence, ki ni dobil potnega dovoljenja za vstop v Poljsko v času milenijskih slavij. V soboto zvečer je bila pripeljana iz Gneznja v Poznanj podoba čenstohovske matere božje.

Ob istem času so se svetne oblasti vrgle na to, da bi dale čim večji sijaj in razmah svoji poslavitvi poljskega tisočletja. Doslej vlada še nikoli ni organizirala tolikšne akcije zoper verske slovesnosti. Sicer zgodovinarji postavljajo datum ustanovitve poljske države tri ali štiri leta pred Mieszkovim krstom. Tisti, ki so za državni milenij izbrali 1966, so pokazali s tem svoje posebne reakcijske namene, hkrati pa storili poljski cerkvi paradoksalen poklon, da namreč začetek poljske države sovpada z začetkom poljskega krščanstva.

Prireditelji protitisočletnice niso skoparili z izdatki. Gneznjo so prepregli z napisi, zastavami, papirnati venci in po vsem mestu razpredli velikanski sistem zvočnikov ojačevavcev in drugih zvočnih naprav. V sredo in četrtek so uradniki psihološke službe organizirali mitinge in v 3680 vaseh in po mestih poznanjske vojvodine, v soboto so zastopniki občin in motoriziranih kolonah prinesli v Gneznjo obljube za povečanje produkcije.

Vse kaže, da je bil program laičnega milenija spravljen skupaj na hitro roko. Šele 6. aprila sta namreč Gazeta Poznanska in Głos Wielkopolski objavila spored. Nikoli pa poljski časopisi niso prinesli kalendara verskih slovesnosti.

Za isti čas, ko je bil napovedan prenos čenstohovske podobe Marijine iz Gneznja v Poznanj, so naznanili vojaški mimohod po gnjezenskih ulicah. Motorizirane kolone vojske so zavzele cesto, ki vodi iz Gneznja v Ponanj (53 km). Tako je bilo oteženo premikanje množic, ki so vrele k mileniju krsta. Oblastva so dalje prepovedala procesijo, ki je bila na sporedu za nedeljo v Poznanju med kolegiatno cerkvijo in katedralo, ki naj bi prenesla Marijino podobo; dovolili so samo sprevod petih avtomobilov. (Čenstohovska podoba roma že deset let po Poljskem iz župnije v župnijo.) Nedeljske slovesnosti so se vršile oboje ob istem času, in sicer cerkvena na trgu pred katedralo v Poznanju, na bregu Warte, koder je stalo gradišče Poljakov, kjer sta pokopana Mieszko I in Boleslav Chrobry, državne pa na drugem koncu mesta na Univerzitetnem trgu.

Podoba Črne Marije je bila prepeljana iz kolegiatne v škofijske cerkev na majhnem tovornjaku; takoj so jo obstopile množice spremljevalcev. Med prevozom so stotine mladev večkrat mali tovorni avtomobil dvignile s tal in ga nosile na rokah, nazadnje od mostu čez Warty do katedrale.

Po sveti maši je kardinal Wyszynski govoril množici, podčrtal je delež katoliške cerkve v zgodovini Poljske in med silnim odobravanjem prisotnih zatrdil, da „svoboda cerkve v deželi sovpada z svobodo naroda samo“. „Cerkev,“ je nadaljeval kardinal primas, „se briga za socialno, ekonomsko in politično življenje, kakor jo tičejo mednarodni problemi. Vse to so vprašanja, ki se je pred kratkim z njimi bavil drugi vatikanski vesoljni koncil. Toda cerkev noče prevzeti kontrole nad svetnim življenjem, kajti ta naloga ji ne pripada.“

Gomulka je svoj govor začel natanko v trenutku, ko je v oltar preurejeni tovornjak s podobo čenstohovske Marije, ki jo je spremljal kardinal-primas, prispel na trg pred katedralo.

Prvi tajnik Poljske delavske stranke (tako se imenuje poljska komunistična stranka) je izjavil, da noben tuj škof ne bo dobil vizuma za prihod na Poljsko k slovesnostim ob tisočletnici pokristjanjenja Poljske, ki jih je organiziral poljski episkopat. Povedal je tudi, da je vlada odklonila obisk papežev čenstohowi, zlasti pa je napadel „en del poljskega episkopata“, posebno kardinala primasa, ki mu je očital, da hoče narediti Poljsko za „antemurale christianita-

„POLOVICA ŽIVLJENJA“

—Gertrud von le Fort je napisala knjigo svojih spominjanj „Hälfte des Lebens“ (Polovica življenja). Lok se pne od ranih otroških let do konca prve svetovne vojske. To pravzaprav niso pravi memoiri, temveč „tih obračun“ o živeten življenju, spominjanja, ki jih je pesnica napisala za sebe in za svoje prijatelje. Srečujemo čudovite, globoko religiozne starše, ljube kraje, kamor je zaradi menjaočih se garnizij očetovih družina prenašala svoj dom, in koder je prišla v dotiko z veličinami tedanje zgodovine kakor z Bismarckom in cesarjem Viljemom. Ozračje časa pred prvo svetovno vojsko, tega spravljenega časa, kakor se je izoblikovalo v človeško najbolj plemenitem protestantskem plemstvu tedanje Nemčije, je zajeto z veliko poetično umetnostjo. Že v detinstvu se je zasnova pisateljčina nežna ljubezen do rož in živali, neomajno zaupanje v naravo, katera preživi vse katastrofe, katera edina ima obstoj, katera nas „danes varuje pred silo tehnik“ (119), pa tudi presenetljiv smisel za zgodovino, ki bo zaradi njene tragične nerazločljivosti pesnica pozneje toliko trpela (92, 100), sorodna v tem „globoki žalosti zgodovinarja“, svojega poznejšega učitelja Ernsta Tröltscha (149), pa tudi nepodkupljiva moralčno-politična odgovornost „svetovnega čustva, ki vse narode enoti celo v polomu“ (126), zaradi katere je postala le Fort pogumna tolažnica v času tretjega rajha. Zgodaj se ji je obudilo zanimanje za teologijo in edinstvo kristjanov. Že v otroških letih se ji je razgibala pesniška nadarjenost, ki je pa razmeroma pozno dozorela. Za duhovno zgodovino so pomembne strani o njenih univerzitetnih letih, zlasti v Heidelbergu; opis te „najvažnejše in najbolj odločilne etape“ v življenju pesnice, kjer oživi like velikih učiteljev Tröltscha in historika Hansa von Schuberta, so višek knjige. (Gertrud von le Fort je bila rojena 1871, v katoliško vero je konvertirala 1925. Izmed njenih romanov sta bila Papež iz ghetta, in Veronikin prt v štidesetih letih prevedena v slovenščino.)

MILENIJ

tis“. „Ne bomo dopustili te politike, ki je zoper interese oljske.“ Gomulka je opovračal kardinalu, da „nima narodnega smisla za državo“, da „stavi nad neodvisnost Poljske svoje pošastne terjatve do duhovnega vodstva poljskega naroda“. Trdil je neresnico, da „en del hierarhijske hoče nadomestiti tisočletnico države s tisočletnico cerkvene dejavnosti“. Tajnik kompartije je pred leti pozabil na tisočletnico države Poljske...

Tuji poročevalci so zapisali, kako je bilo pri udeležencih „laičnega“ milenija opaziti tipično razporeženje prvomajskih proslav, navdušenje pri partijski manjšini, indiferenca pri večini, ki je morala priti na zborna mesta in potem korakati, kakor je bilo ukazano. Mnogi so takoj odšli z Univerzitetnega trga, kakor hitro so se pomešali med stotisoči. Še večji priliv z „laične“ proslave je dobil verski milenij po Gomoulkovem govoru, ki se je preje končal kot cerkvene slovesnosti.

Duh svobodne odločitve je vel nad trgov pred katedralo, glasnik svobode je bil spet veliki kardinal-primas Poljske. Večna Poljska je bila tam.

Večkrat se zastavlja vprašanje, ali bo Evropa ohranila v sredi 20. stoletja ostalemu svetu svoje poslanstvo v obliki dinamike, podobne slavi grške Atike na višku starega veka in pred nastopom krščanstva. Kot dediščino Atike in grške antike za Evropo navajajo predvsem smisel za mero in zazrtost v višje ravnine humanizma. Ko je razvoj pometel z oblikami ob Sredozemskem morju, so se ideje antike reševale v okviru krščanske Evrope in naporu za izbrušenje Evropi potrebnih idej so se potem utrjevali na pozicijah krščanske filozofije.

NAČRTI IZ MOSKVE

Poleg Združenih držav je Sovjetska zveza najmočnejša atomska velesila; med ZDA in Moskvo se nadaljuje ostra tekma za premoč in končna nagrada že ni več samo Evropa, ampak nadoblast nad vsem svetom. Mednarodne pozicije sovjetske vlade se — vsaj na zunaj — majejo zaradi spora med kitajskim in ruskim komunizmom; prav zadnje tedne pa je vpliv Moskve v Evropi nevarno postavila na kocko še Romunija, stara postojanka francoske politike v vzhodni Evropi. Bukarešta materialno in duhovno velja za „mali Pariz“; kakšne so bile osnove tega razmerja, se je moglo videti pri nedavnem obisku francoskega zunanjega ministra Couve de Murvilla, ki se mu ni bilo treba mnogo truditi, da je prilil svoje k rahljanju vplivov Moskve nad nekdanjim francoskim vplivom območjem (Romunija in Jugoslavija). Vendar Gromykovove besede v Rimu po obisku pri Pavlu VI dokazujejo, kako se misli Sovjetska zveza uveljaviti pri bodočih pripravah za novo Evropo — za evropsko unijo. Francosko in rusko gledanje pa si je za enkrat zelo blizu, ker obe zagovarjata potrebo, da se ameriški vpliv umakne iz Evrope. Glavno gibalno evropske politike v 19. stoletju, ko je veljalo „Italia farà da se“, se naj sedaj prenese na celo Evropo. Toda ali je še čas in ali so na dnevnem redu ideje, ki bi razvoj v tej smeri pospeševale. Gotovo ne, ker si ni možno misliti, da bi se v naši dobi tako v Parizu, kakor v Moskvi mogle uveljavljati stare zamisli bodisi kardinala Richelieuja ali pa Macchiavelija. Vsebinska politične dejavnosti se je preveč poglabila, da bi bilo zadostno zožiti celo problematiko na preskopo podstat.

Obisk v Vatikanu ni pustil za seboj samo besede in misli, ki so bile potem izražene v uradnih komunikacijah. Politika je isto kot ljubezen in stari francoski pregovor pravi: „Dans l'amour triche qui peut - v ljubezni slepari, kdor more...“ Ker bodo homatije v Aziji še zelo dolgo trajale in jih verjetno niti moskovski niti pekinški komunizem ne bosta spustila iz vajeti, ker bo mnogo bolj koristno, da se tam ZDA izčrpava in slabi gospodarsko in politično, se v Moskvi opazujejo poteze, kako bi se naj poglobila akcija v Evropi, saj je polovica še vedno pod komunistično kontrolo, ostalo pa naj pade Moskvi v roke kot zrelo, oziroma v sebi že strohnelo jabolko. Trenutno je opazati dve glavni smeri: izrabiti idejno razkrajanje zapadne Evrope in okrepiti razčiščenje sovjetske ideologije s končnim ciljem doseči popolno enotnost komunističnega bloka.

Za zahodno Evropo se opaža izredno zanimanje Moskve ob dogodkih v katoliškem taboru po II. vaticanskem koncilu. Aktivnost Janeza XXIII. in Pavla VI. na mednarodni šahovnici je bila premočna, da bi Moskva mogla mimo nje. Ker je diplomacija navezana na svoje imperativne, se vrednote Gromykovega obiska v Vatikanu ne bodo izražale na zunaj, pač pa se bo prenašalo težišče na polje, ki je bilo in je evropski miselnosti najbližje in najbolj razumljivo. Lahko je svetu danes govoriti, da je ostala in ostaja na polju mednarodne politike iniciativa po drugi svetovni vojni še vedno trdno v rokah Moskve in komunizma in je zapad obsojen na vlogo gasilcev, včasih celo šele tedaj, ko je požar svoje že opravič. Toda idejni spopad ni mimo in ker je v sporu med Pekinom in Moskvo ugled marksističnih doktrin zelo padel, je bilo nujno kreniti v drugo smer in jemati veter iz jader tistemu gibanju, ki je danes v svetu najmočnejše. Zato v Moskvi tolikšno razumevanje za razne načrte o „simpozijih“ med vzhodom in zahodom, kjer bi bil sicer poudarek na čiščenju idej v smislu raznih vrst humanizma, dejansko pa se naj tod ali tam ustvarja slika, kako narašča moč gibanj, ki so zlasti

v idejnem okviru pod kontrolo Moskve. V začetku maja se je začelo študijsko zasedanje na otoku Herreninsel na Chiemskem jezeru in je zborovanje bilo pod vodstvom muenchenske organizacije Paulus Gesellschaft (Zveze katoliških razumnikov). Poleg 60 udeležencev iz zapada (Karl Rahner SJ iz Muenchena in Garaudy iz Pariza) se je udeležilo debat tudi 20 profesorjev iz kom. tabora (vzhodnonemški niso dobili potnih listov). Seveda je po prvih referatih zavel val euforije, ko je pisatelj Garaudy, član centralnega komiteja francoske komunistične partije, dejal: „Danes sta na svetu dva tabora, ki jima je prisojeno reševanje sveta: katoliški in komunistični.“ Debata je predložila mnogo lepih zamisli in na koncu je bilo sklenjeno, da bo Paulus Gesellschaft skušala prirediti zasedanje 1967 v Pragi...

Začetni optimizem se je začel majati, ko je dominikanec p. Duharle sprožil trnjev problem: „Mi intelektualci nismo odgovorni samo za obliko in vsebino humanizma, ki se nam sedaj po Garaudyjevih besedah ponuja v svetlih, a krhkih, trhljih posodah. Dajmo posodam pravi okvir; intelektualci nismo odgovorni samo za idejno obilnost, ampak moramo dajati odgovor tudi za ustanove, ki bodo na političnem polju potrdile moč pravkar iznesenih idej...“ In dalje: „Predno se bomo opajali ob idejah, povejmo, v kakšno posodo jih bomo dajali. Poglejmo, kakšne so?“

Močno hudo kri so vzbudile takoj zatem besede p. Girardija: „... ponuja se nam integritet obeh taborov, katoliškega in komunističnega. Toda med tako razumljivim krščanstvom in marksizmom je sleherni dialog nemogoč... naj bo kakorkoli: eno se mora zgoditi in to je, da se marksizem odloči in krene na pot svobode... Kajti iz debate smo videli, da ne sme vladati narodu marksizem, če bi se narod odločil, da ga ne mara... Zato počakajmo: pogledajmo, ali zna marksizem svoje notranje institucije tako preobraziti, da bi v njih zavladala svoboda. Zato si ne delajmo iluzij in si ne zavezujmo oči. Vprašanje terja ta odgovor: dialog snemimo z nebeskih višin in ga postavimo na tla institucij. Ali jih more komunizem spremeniti tako, da bo pod komunizmom zavladala svoboda?“

Garaudy je začel odgovarjati, kako je trajalo 15 stoletij, da se je izkazalo, kako krščanstvo ni uspelo, toda s tega posvetovanja bo odšel s prepričanjem, da bo tudi marksizem v poskusih reševanja sveta propadel, „če mu kristjani ne bodo pomagali pripeti nove zvezde na nebu človeškega upanja...“

TEZA IN ANTITEZA

Simpoziji se bodo nadaljevali in Moskva jih bo pospeševala, dokler bodo služili... Kako se pa razvija preobrazba idej v moskovskem vodstvu marksizma, so o tem zelo nazorno podani prijemi v članku, ki ga je za revijo Wort und Wahrheit (marec, 1966) napisal Kurt Marko pod naslovom „Aggiornamento in Moskau“. Pri CK deluje v Moskvi poseben odbor pod vodstvom filozofa Fedosejeva in so pri obnavljanju komunistične ideologije vidni naslednji cilji: utrditev leninizma z očiščenjem „dialektičnosti“ in „partičnosti“ s posebnim pogledom na poglobitev materialističnega gledanja na svet. ko gre zato, da se čez evropsko (krščansko) ideologijo zgradi most za prehitvev Pekinga v boju za nerazvite dežele v Afriki in Južni Ameriki. Novi, očiščeni leninizem naj bi ideološko prehitel pekinškega in z disciplino (torej ne svobodo) uredil razmere v komunističnem taboru; po poti miru bi potem korakal prevzemu oblasti nad vsem svetom nasproti (atomska vojna se zaradi poraznih posledic za ves svet izločuje). Evropa bi propadla zaradi svoje kronične bolezni zvestobe primatu idej — nova „dialektičnost“ in „partičnost“ pa bi ponesla baklo revolucije nad ves svet v obliki gueril in tudi vojn, kadar bi ostale omejene na krajevne spopade s starim konvencionalnim orožjem.

„Evropa farà da se“ — seveda takrat, kadar bi bila preustrojena s tezami pomlajenega leninizma...

Ali gredo taki moskovski načrti uspehom nasproti... Ali more biti Moskva — nekoč so jo klical „tretji Rim“ — bakla za novo Evropo in ves svet? Kakšne so stične točke med katolicizmom in politiko Moskve na polju mednarodne politike... o vsem tem se odpirajo vprašanja za nadaljna razmišljanja.